Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:
KAVAZ KINDIĞILI, B. (2020). Zeytinliada Kırmızı Astarlı Seramikleri. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24 (Aralık Özel Sayı) , 239-264.

Zeytinliada Kırmızı Astarlı Seramikleri

Berna KAVAZ KINDIĞILI [(*)]

Öz: *2007-2016 yılları arasında sürdürülen Balıkesir İli Erdek İlçesinde yer alan Zeytinliada' da yapılan kazı ve restorasyon çalışmalarında, Roma Dönemi sonrasında Bizans hâkimiyetiyle ada üzerindeki mimarinin önem kazanmaya başladığı görülmektedir. Bu durumun en somut örneği Meryem Ana Manastırı'nın varlığıdır. Kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkan arkeolojik kalıntılar arasındaki seramik buluntular ise ada ve çevresinin tarihi için ayrıca önem arz etmektedir. Zeytinliada, antik dönemden Türk-İslam Dönemi'ne kadar geniş bir zaman aralığında ve teknik farklılıklarıyla çok zengin seramik örneklerine sahiptir. Zeytinliada Geç Roma Kırmızı Astarlı Seramikleri; Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri, Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri ve Açık Renkli Geç Roma Seramiklerinden oluşmaktadır. Çalışmada 46 seramik parçası değerlendirilmiş, kronolojik olarak kaplar gruplandırılmış ve alt gruplara ayrılmıştır. Afrika ve Phokaia gibi bölgenin ticari ilişkilerini gösteren ithal seramiklerin yanında, en yoğun grubu oluşturan büyük üretim merkezlerinin formlarını taklit etmiş Açık Renkli Geç Roma Seramiklerinin form çeşitliliği ve daha önce hiç görülmemiş tiplerinin bulunması, Mysia Bölgesi'nin Geç Roma Seramiği hakkında bilgi vermesi açısından büyük önem taşımaktadır.*

Anahtar Kelimeler: *Balıkesir, Erdek, Zeytinliada, Geç Roma Seramiği.*

Zeytinliada Red Slıp Ware

Abstract: *It is seen during the excavation and restoration works in Zeytinliada, located in the district of Erdek, in Balıkesir province between 2007-2016 that the architecture on the island started to gain importance with the Byzantine domination after the Roman Period. The most concrete example of this situation is the presence of the Virgin Mary Monastery. Ceramic finds among the archaeological remains found in the excavations are also important for the history of the island and its surrounding. Zeytinliada has very rich examples of ceramics with a wide range of period and technical differences from ancient period to the Turkish-Islamic Period. Late Roman Red Slip Wares in Zeytinliada consists of African Red Slip Wares, Phokaia Red Slip Wares and Late Roman Light Colored Wares. In the study, 46 ceramic pieces were evaluated, containers were grouped chronologically and then sub-grouped. In addition to the imported ceramics revealing the commercial relations of the region such as Africa and Phokaia, the variety of forms of Late Roman Light Colored wares similar to the forms of the largest production centers making up the densest group and the fact that they have never been found before are of great importance in terms of providing information about the Late Roman Ceramics of Mysia Region.*

Keywords: *Balıkesir,Erdek, Zeytinliada, Late Roman Wares.*

Makale Geliş Tarihi: *13.12.2019*

Makale Kabul Tarihi: *18.09.2020*

I.Giriş

Marmara Denizi'nin güneyinde, Balıkesir sınırları içerisindeki Kapıdağ Yarımadası'nın çevresinde irili ufaklı birçok adadan biri olan Zeytinliada, Erdek'e en

[*)] Dr.Öğr.Üyesi Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü (e-posta: berna.kindigili@atauni.edu.tr) ORCID ID. https://orcid.org/ 0000-0002-6643-8852

Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun hazırlanmıştır iThenticate intihal incelemesinden geçirilmiştir.

yakın ada olup, 170x 50 m ölçülerindedir. Adanın ana kütlesini Marmara Denizinde yer alan adaların oluşumundaki koyu ve açık damarlı beyaz mermer veya yer yer metamorfik-kristalin şistler oluşturmaktadır. Üzerinde bulunan zeytin ağaçlarından dolayı Zeytin Adası veya Zeytinliada denilen ada için Strabon'un "*Kyzikoslular'ın adasındaki güzel ormanlarla örtülü Artake Dağı'nı ve hemen kıyıda, aynı isimdeki dağın uzantısı denebilecek Artake Adacığı'nı işaret edelim*" sözlerinden adanın eski adının Artake olabileceğini öğreniyoruz[1]. Mottraye XVIII. yüzyıl başında Rumların Erdek'in karşısındaki bu küçük adaya Mexaniota dediklerini bildiriyor (Mottraye 1727, I, 470). Zeytinliada'nın Rumlar arasındaki son adı ise Kera Panagia'dır (Ertüzün 1964, 211).

Zeytinliada Manastırının yapım tarihi konusunda kesin bir yazıt bulunmamaktadır. Zeytinliada'da 2007 yılından itibaren yapılan kazı çalışmaları ışığında, manastırın kuruluş tarihini çıkan buluntulara dayanarak 4. yüzyıla kadar indirebilmek mümkündür. Bu tarihten 14. yüzyıla kadar bir takım ilave ve değişiklikler geçirerek kullanıldığı tespit edilmiştir. Kaynaklarda adaya 7 km. uzaklıkta yer alan ve Antik Çağ'da dünyanın sekizinci harikası olarak geçen Kyzikos Hadrian Tapınağı I. Leon döneminde (457-474) Bakire Meryem adına kiliseye dönüştürülmüştür[2]. Zeytinliada'da bulunan bu manastırın da aynı dönemde tapınaktan kiliseye dönüştürüldüğü düşünülebilir.

Zeytinliada Manastırı; Meryemana Kilisesi, vaftizhane, şapel, inziva odaları, açık hava tapınım alanı, sunak alanı, ayazmalar, sarnıçlar, hamam, havuzlar, fırınlar, latrina, depo, işlik, liman, batı kilisesi, yeraltı kilisesi ve kayıkhaneden oluşmaktadır. Bu çalışmada Manastırın birimlerinden oluşan Büyük Ayazma önünde ve Açık Hava Tapınım alanının güneyindeki odalardaki çöplüklerden ele geçmiş Afrika, Phokaia ve Açık Renkli Geç Roma seramikleri incelenmiştir. Zeytinliada'da en az formla temsil edilen grup Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleridir. MS. 4. yüzyılda Afrika Kırmızı Astarlı Seramik üreticierinin en büyük rakibi olan Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri ise Zeytinliada'da Açık Renkli Seramiklerden sonra en yoğun ele geçen malzeme grubudur. Phokaia Kırmızı Astarlılarını taklit eden ve üretim merkezi belirlenememiş olan Açık Renkli Seramiklerin form çeşitliliği de Zeytinliada'nın bu seramik grubunun dağılım alanlarından biri olduğunu, Mysia Bölgesinin bu grubun yoğunlukla görüldüğü Parion ve Antandros'un yer aldığı Troas bölgesiyle ticari ilişkileri göstermesi açısından önem taşımaktadır.

II.A**frika Kırmızı Astarlı Seramikleri**

Geç Roma Seramiğinin önemli gruplarından birini oluşturan Afrika Kırmızı Astarlı Kapları "Terra Sigillata Chiara A, C ve D (Lamboglia 1958, 257)" , "Geç Roma A" ve "Geç Roma B (Waagé 1933, 294-296)" gibi değişik adlarla tanıtılmışlardır (Hayes 1972, 13; Ergürer 2012, 116). Waage, 1933 yılında Atina Agorası ve 1948'de Antiocheia buluntuları üzerine yaptığı çalışmalar ile ilk kez bu seramik grubunu tanımlamış, Late

[1] Ancak kıyıya bu kadar yakın ve küçük olmamakla beraber aynı tarifin içine girebilecek başka bir adanın, bugünkü adı ile Tavşan Adası'nın bulunduğunu da düşünmemiz gerekir.
[2] C. Mango, bu bilgiyi K. BURESCH, Klaros, Untersuchungen zum Orakelwesen des Spateren Altertums Leipzig, 1889, 111-112'den almıştır. Mango 2008, 217.

Roman A ve Late Roman B olarak adlandırılmıştır (Waagé 1933, 294-296; Waagé 1948, 43-50). Batıda ise Lamboglia (Lamboglia 1963, 145-212) ve Carandini(Carandini vd. 1968, 65, Tav IV) kendi form tiplerini oluşturmuşlardır(Adak-Adıbelli 2006, 21). Hayes 1972 yılında yaptığı çalışma ile bu grup seramikleri Afrika Kırmızı Astarlı kaplar başlığı altında toplamış, kaplar için kronolojik verileri değerlendirmiş ve bugün hala geçerliliğini koruyan 200 ana formdan oluşan tipolojiyi oluşturmuştur (Hayes 1972, 3). Başta Kartaca olmak üzere, Tunus (El Mahrine) ve Doğu Cezayir'in çeşitli bölgeleri (Byzacena ve Numidia), Kuzey Afrika üretimlerinin öncüleridir. MS 1. yüzyılın sonlarından 7. yüzyıla kadar Kuzey Afrika'da özellikle Tunus'da üretilen bu kaplar, Doğu Sigillata kaplarının etkisini kaybetmesiyle Doğu'da kendisine pazar şansı bulmuş, MS 3. yüzyılda Çandarlı Sigillatalarının üretimlerinin azalmasıyla Akdeniz pazarının büyük bir bölümünü elinde tutacak güce ulaşmıştır (Anderson 1992, 55-56).

Zeytinliada'da Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerine dâhil edilen 7 kâse parçası 4 farklı forma ayrılmıştır. Formlar Hayes tarafından yapılan tipolojiye göre isimlendirilmiştir.

Hayes Form 50 (Kat. No. 1-2) (Fig. 1): Düz kenarlı, dışa doğru hafif eğim yapan geniş bezemesiz ve pürüzsüz olan bu çanaklar, Form 31'in ince bir versiyonudur (Hayes 1972, 288-295). Büyük Ayazma önündeki çöplükten ele geçen bu kaplardan 2 örnek değerlendirilmiştir (Kat. No 1-2). Kat. No. 1, Form 50 A'ya ait hafif dışa açık bir gövdeye sahiptir. Oldukça ince cidarlıdır. Kil; kireç ve mika katkılıdır. Astar tüm yüzeye uygulanmış mat ve ince bir yapıdadır. Atina Agorası örnekleri MS.4. yüzyılın ikinci çeyreğine (Waagé 1933, 294; Hayes 1972, 69-72), Korinth MS. 3. yüzyılın ikinci çeyreğine (Slane 1990, 55), İtalya ve İspanya örnekleri MS. 3. yüzyılın ikinci çeyreğine (Lamboglia 1963, 147; Carandini-Tortorella 1981, 114, Tavola II, 11-12; Salomonson 1968, 115), Kelenderis örneği ise MS.3. yüzyılın ikinci çeyreği-4. yüzyılın üçüncü çeyreğine tarihlendirilmiştir (Tekocak 2006, Kat. No: 38-39). Zeytinliada örneği MS 3. yüzyılın sonu ve 4. Yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlendirilmiştir.

Kat. No. 2, Form 50 B içerisinde değerlendirilmiştir. Gövde hafif dış bükey bir yapıdadır. Kil; kireç, mika ve çok az taşcık katkılıdır. Astar mattır ancak Form 50 A'da olduğu gibi tüm yüzeye uygulanmamıştır. Ostia'da MS. 350-400'e (Carandini-Tortorella 1981, 114, Tavola V, 86-87), Caeserea Maritima'da 300-400 tarihleri arasına(Oleson vd. 1980-85, 47), Caeserea Hipodrome' da MS. 3. yüzyıl ortalarından 4. yüzyılın ikinci yarısına kadar olan döneme(Riley 1977, 40), Korinth'de 3. yüzyılın ortalarından 4. yüzyılın ortalarına (Hayes 1973a, 122, Fig. 4, No. 50. 4; Slane 1997, 55), Ephesos'da örnekler MS. 4. yüzyılın ikinci yarısına (Gassner 1997, 149), Antiocheia'da MS. 4. yüzyıl sonları 5. yüzyılın başlarına (Waagé 1948, 55), Sagalassos'da 4. yüzyılın ikinci yarısından 5. yüzylın başlarına (Poblome 1999, 293- 296) , Tarsus'da ise MS. 4. yüzyılın sonları 5. yüzyılın başlarına tarihledirilmiştir (Adak Adıbelli 2006, 47). Ele geçen benzer örnekler doğrultusunda Form 50B örneği MS 3. yüzyıl ortalarından 5. yüzyılın başlarına kadar tarihlendirilmiştir (Hayes 1972, 69-70).

Form 32/58 (Kat. No. 3) (Fig. 1): Bu form Hayes Form 32 ve Form 58 ile benzerlik göstermektedir. Kat. No. 3'de değerlendirilen tabak, düz kaideli ve geniş açılıdır. Kabın

tondosunda iki, kaidenin gövdeye yakın kısmında bir yiv bulunurken ağız kısmında hiç yiv yer almamaktadır. İç kısıma tamamen uygulanan astar, dışta sadece ağız kısmında uygulanmıştır. Kat. No. 3, benzeri Leiden (Hayes 1972, 69-70) örneği gibi MS 3. yüzyılın sonu ile 4. yüzyılın başlarına tarihlendirilmiştir.

Form 91 (Kat. No. 4-5) (Fig. 1): Dört alt tipe ayrılan formdan Büyük Ayazma önündeki çöplükte C tipi bulunmuştur. Kat. No. 4'de gövde yarı küresel, dudak kenarındaki çıkıntı ince ve kıvrımlıdır. Turuncumsu kırmızı astar iç yüzeye tamamen uygulanmıştır. Kat. No. 5'de kabın ağız kısmındaki çıkıntı incelediğimiz diğer örneğe göre daha ince ve kanca şeklindedir ve uç kısmı yuvarlatılmıştır. İyi fırınlanmış kapların içerisinde çok az kireç bulunmaktadır. Bu kapların benzerleri, Sperlonga'da 450-500/530'lara (Carandini-Tortorella 1981, 105, Tavola XLIX:5), Atina Agorası'nda 6. Yüzyılın ikinci çeyreği'ne (Hayes 2008, 231, Fig.35: 1142), Antiocheia'da (Waagé 1948, 50, Plate X, 883m), Knossos'da (Hayes 2001, 438,439, Fig. 4: A20), Tunus'da (Mackensen-Schneider 2002, 129, Fig. 4: 9), Corinth'de (Hayes 1972, 142, Fig. 26: 23) Valencia (Reynolds 1984, 359-369), Tarsus'da (Adıbelli 2006, 64, Levha 6: 86), 6. yüzyılın ilk çeyreği 7. yüzyıl başları arasındaki döneme tarihlendirilmiştir.

Form 99 (Kat. No. 6-7) (Fig. 1): Büyük Ayazma önündeki çöplükte ele geçen üç alt tipe ayrılan Form 99'un A/B tipinden 2 örnek ele geçmiştir. Kat. No. 6, dik bir gövdeye sahiptir ve ağız dışa doğru yuvarlatılmıştır. Kili oldukça ince yapıda, kireç ve mika katkılıdır. Tüm yüzeye uygulanan astar turuncumsu kırmızıdır. Bu kapların benzerleri Kartaca'da (Hayes 1981, 100-105, Fig. 4: 4, 5, Fig. 5: 14), Valencia'da (Reynolds 1984, 477, fig. 397- 400)Antiocheia'da (Waagé 1948, Pl. X, No. 878a-f), Tarsus'da (Adak-Adıbelli 2006, 69, Levha 10: 122), Saraçhane'de (Hayes 1992, Fig. 36, 23/1, 24/2),) ve Parion'da (Ergürer 2012, 136, Levha 113-114, 242-246) ele geçmiş, MS. 5. yüzyıl sonu 6. yüzyıl ortalarına tarihlendirilmiştir.

Form 99 B içerisinde değerlendirilen Kat. No. 7 nolu örnekte dış bükey formlu gövde daha açık bir yapıdadır. Kalınlaştırılmış ağız biraz kısalmıştır. Açık kırmızı renkteki kili kireç ve mika katkılıdır. Bu kapların benzerleri Kartaca (Hayes 1976, 55-56, Fig 3: 33; Riley 1977. 1, 1977. 2, and 1977. 3, 1981, 104, 105, Fig. 5: 22.), Tocra (Hayes 1973, 113, Fig. 50: 2501), Atina Agorası (Hayes 2008, 232, Fig. 36: 1153), Tarsus (Adak-Adıbelli 2006, 69, Levha 10: 122), Saraçhane (Hayes 1992, 99, Fig. 36, 24: 1) ve Parion'da (Ergürer 2012, Levha 113-114: 242-246) bulunmuştur ve MS 530- 580 yıllarına tarihlendirilmiştir.

III.Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiği (Geç Roma C)

Doğuda, Afrika Kırmızı Astarlılarının en büyük rakibi olan kaplar 1933'de ilk kez Waage tarafından Late Roman C olarak isimlendirilmiştir (Waagé 1933, 298). 1972'de Hayes, Late Roman Pottery adlı eserinde, Waage'nin adlandırmasını kullanmış yeni bir tanımlama getirmemiştir. Phokaia'nın Anadolu'nun en önemli üretim ve dağıtım merkezi olarak belirlenmesiyle bu kaplar Hayes tarafından Phokaia-Late Roman C olarak tanımlanmıştır (Hayes 1972, 323). Picon ve Mayet tarafından yapılan analiz çalışmaları da Phokaia'nın üretim merkezi olduğunu kanıtlamaktadır (Mayet-Picon

1986, 129-133). Ayrıca Mackensen'in Form 3 ile ilgili değerlendirmeleri(Mackensen 1991, 79-96) ve Vaag'ın yapım tekniği ile ilgili verdiği bilgiler de önemli çalışmalar arasındadır (Vaag 2003, 203- 207, pl. CXII- CXIII). İlk olarak Atina Agorası'nda yapılan çalışmalarda ortaya çıkan Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri MS 4. yüzyılın son çeyreğine tarihlendirilmiştir (Hayes 1971, 243- 248). Corinth'de MS 4. yüzyılın sonlarına tarihlendirilen bir kontekste ise benzer tarzda kaplar bulunmuştur (Slane 1990, 57- 58, no 120, fig. 10). MS 5. ve 6. yüzyılda Doğu Akdeniz'de diğer üretim merkezlerine göre daha yaygın olarak görülmektedir (Hayes 2008, 84- 86). Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri, Anadolu dışında, Suriye, Kıbrıs, İtalya, Yunanistan, İngiltere, İspanya ve Kuzey Afrika'ya kadar geniş bir alanda yayılım göstermişlerdir (Hayes 2008, 84- 86). Bu kaplar en yoğun MS 5-6. yüzyılda kullanım görmüş, 6. yüzyılın sonlarına doğru azalmaya başlamış ve MS 7. yüzyılın sonlarında son bulmuştur (Abadie-Reynal 2007, 175).

Zeytinliada'da 12 adet Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiği (Late Roman C) ele geçmiştir ve bu kaplar Hayes tarafından yapılan tipolojiye göre sınıflandırılmıştır.

Form 2 (Kat. No. 8-9) (Fig. 1): Kat. No. 8-9'da dışa doğru döndürülen ağız kenarı ve gövdenin kıvrımı belirgindir. Bu tip, Phokia kırmızı astarlı seramiğinin kendine özgü sofra tabağı olarak oldukça talep görmüştür (Hayes 1972, 348, 362, fig. 77, no. 53-58.). Bu tipin benzer örnekleri Stobi (Anderson- Stajanović 1992, 60, plate 46: 397), Atina Agorası (Hayes 1972, 328, fig. 66: 1, 2), Knossos (Hayes 1983, 121, fig. 4: 53), Berenıce (Williams 1989, 47), Tanasis (Arsen'eva-Domzalski 2003, 431 448, fig. 16: 603, 604), Ephesos (Gassner 1997, Tafel 45, no. 541) Anemurıum (Wıllıams 1989, Abb. 22, 265), Kelenderis (Tekocak 2006, 104, Levha 10: 66), Parion (Ergürer 2016, Fig. 4, Kat. No. 66, 67) Milet (Berndt 2003, 159, tafel 14: TS 162- 164), Tarsus (Adıbelli 2006, 99- 101, Levha 23: 223), Smyrna (Erol, 2014, Kat. No. K-246, s.245), Knidos (Doksanaltı 2006, 498, 499, K 211)'da görülmüş ve 4. yüzyılın sonu 5. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.

Form 3 (Kat. No. 10-13) (Fig. 1): Phokia Kırmızı Astarlı seramiklerinin en yaygın formlarından biri olan Form 3 (Hayes 1972, 329-331), MS 5-MS 6. yüzyıllara tarihlendirilmektedir (Hayes 2008, 240, fig. 39: 1266- 1273). İlk olarak Waage, Atina Agorası ve Antiocheia örnekleri doğrultusunda bir sınıflandırma yapmış (Waagé 1933, Pl. IX, no. 204 – 215, Pl. X219 –241Waage 1948, Pl. XI, no. 937 – 947u, Pl. XI, no. 937 – 947u), Hayes de Form 3 seramiklerini 8 alt tipe ayırmıştır (Hayes 1972, 324). C tipinde değerlendirdiğimiz Kat. No. 10, Açık hava tapınım alanının güneyindeki odalarda yer alan çöplükten çıkmıştır. Ağız kenarı dik ve uzun, içbükey bir yapıdadır. Kabın ağız kısmı bezemesiz bırakılmıştır. Benzerleri Scythia'da 460-500' lere (Opait 2004, 76,plate 56: 5), Slovenya'da 5. yüzyılın sonlarına (Pröttel 1996, 291, tafel 53: 14- 22), Atina Agorası'nda 5. yüzyılın üçüncü çeyreğine (Waagé 1933, Pl. 8-206, 207; Hayes 1972; fig. 67: 7; Hayes 2008, fig. 39: 1267, 1270, 1271), Corinth'de 5. yüzyılın üçüncü çeyreğine (Slane-Sanders 2005, 259, fig. 5, 2- 11), Knidos'da 5. yüzyılın ikinci yarısına (Doksanaltı 2006, 498-499), Tarsus'da 6. yüzyıl'a (Adıbelli 2006, 99- 101, Levha 23: 223), Antiocheia'da 5. yüzyılın üçüncü çeyreğine (Waagé 1948, 53, plate XI: 941f),

Kelenderis'de MS. 5. yüzyılın ikinci yarısına (Tekocak 2006, 104, Levha 11: 71), Parion'da 5. yüzyılın sonları 6. yüzyılın başlarına (Ergürer 2012, levha 125-126: 277), Anemurium'da 5. yüzyılın ortaları-6. yüzyıl'a (Williams 1989: 48, fig. 22: 269, 270), Milet'de 460-475'lere (Berndt 2003: 170- 173, tafel 24- 26, TS 292- 321) ve Ephesos'da 5. yüzylın ikinci yarısına (Mitsopoulos- Leon 1991, 192, tafel 198: m5, 6; Gassner 1997, 141, tafel 46: 556) tarihlendirilmiştir.

Kat. No. 11 olarak isimlendirdiğimiz E tipindeki seramiklerin ağız kenarı dışta kalınlaştırılmış ve aşağı sarkıtılarak inceltilmiştir. Dış yüzey bezemesizdir. Ağız kenarı ve gövde arasında küçük çıkıntı görülmektedir. Form 3'ün E tipindeki örneğin benzerleri Anemurium (Williams 1989: 42, fig. 22: 271, 273), Saraçhane (Hayes 1992:93, fig. 33: 14/9,fig. 34: 15/2), Atina Agorası (Hayes 2008: 241, fig. 38: 1275- 1279), Kelenderis (Tekocak 2006: 105, Levha 12: 77, 79), Tarsus (Adıbelli 2006: 107, Levha 24: 236), Parion (Ergürer 2012: Levha 125-126), Alexandria Troas (Japp 2005: 60: no. 8), Phokaia (Uslu 1994: 121, Kat. No. 113), Berenice (Kenrick 1985: Volume III, Part I, Figür 71: B 688.11-13), Ephesos'da (Ladstätter 2005: 143-201) ele geçmiş ve MS. 6.yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Zeytinliada'da ele geçen Form 3 ün F tipinde 1 örnek değerlendirilmiştir. Kat. No. 12 örneği Büyük Ayazma önündeki çöplükten çıkmıştır. Ağız kenarı dışta kalınlaştırılmış ve aşağı doğru sarkıtılmıştır. Ağız kenarı D ve E tipine göre kısaltılmıştır. Ağız bantı iç bükey profillidir ve alt kısımı yuvarlatılmıştır. Tam profil veren kabın derinliğinin B ve C tipine göre arttığını görmekteyiz. Form 3 F tipi kapların benzerleri Atina Agorası (Hayes, 1972: 335, fig. 69: 17, 19, 23, 24; Hayes 2008: 241, 242, fig. 39, 40: 1280- 1291), Kudüs(Hayes, 1985: fig. 63, 15, fig. 64, no 1- 2, 4, 6- 8), Samaria'da(Kenyon 1957: fig. 84, no. 11, 15 -16) Elutherna(Yangaki, 2002: 117), Korinth(Hayes, 1972: 335, fig. 69, no.23), Tocra (Hayes, 1972: 335, fig. 69, no.23), Scythia (Opait, 2004: 76, plate 56: 8), Anemurium (Williams, 1989: 48, fig. 22: 275), Alexandria Troas (Japp, 2005: 60: no. 9), Tarsus (Adıbelli, 2006: 107- 108, Levha 24: 238- 253), Parion (Ergürer, 2012: Levha 139-140), Kelenderis (Tekocak, 2006: 106, Levha 13: 83), Smyrna (Erol, 2010: 397- 401, K- 308- K- 318), Ephesos (Gassner, 1997: 144, tafel 46: 562), Saraçhane (Hayes, 1992: 94, fig. 34: 14/10, 11), Antiocheia'da (Waagé, 1948: 48, Plate XI: 946f, k; 947a,k,u), yoğun olarak ele geçmiş ve 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.

Form 3'ün 3 H tipi içinde değerlendirdiğimiz Kat. No. 13'de ağız, yana doğru genişlemiş ve aşağı doğru sarkıtılmıştır. Ağız bandı üçgenimsi bir görüntüye sahiptir ve rulet bezeme görülmektedir. Benzerleri Atina Agorası (Hayes, 1972: 335, fig. 69: 28, 29; Hayes 2008, 242, fig. 40: 1296, 1297) 5. yüzyılın sonları, Tarsus (Adıbelli, 2006: 108, Levha 25: 263), Parion (Ergürer, 2012: Levha 139-140: 325-326), Tocra'da (Hayes, 1973: 115, fig. 51: 2525, 2526) 6. yüzyılın ortalarına, Kalekapı'da (Hayes, 1973: 115, fig. 51: 2525, 2526) 6. yüzyılın sonu- 7. yüzyılın başlarına tarihlendirilmiştir.

Form 6 (Kat. No. 14-15) (Fig. 1): Form 6, nadir bulunan bir tiptir. Kat. No. 14'te gövdenin alt kısmında kabın tondosu ile birleşme noktasında yiv içinde baskı motifi yer almaktadır. Kat. No. 15'de ağız Kat. No. 14'e göre düz bir yapıdadır. Ağız kenarı hafif

içe çekilmiş yumrulu, kavisli gövdeli bir yapıya sahiptir. Kaplar, alçak halka kaidelidir. Bu tipin benzerleri Scythia'da (Opait, 2004: 76, plate 57:3-4) , Lechaion'da(Hayes, 1972: 342, fig. 70:1) ve Saraçhane'de (Hayes, 1972: 341) ele geçmiş, 6. yüzyılın başlarına tarihlendirilmiştir.

Form 8 (Kat. No. 16)(Fig. 1): Zeytinliada'da bu forma ait 1 örnek ele geçmiştir. Kat. No. 16'de ağız bandının üst kısmı içbükey, uç kısmı uzatılmıştır. Ağız gövdeyle birleşerek üçgen bir yapı oluşturmuştur. Gövdenin korunan kısmı koniktir. Bu formun benzerleri, Kuzey Suriye'de Aazaz'da (Kenrick, 1981: 385, fig. 71, B690), Atina Agorası'nda (Hayes, 1972: 342, fig. 70; Carandini-Tortorella, 1981: 232, tavola CXIV: 19. 11; Hayes, 2008: 244, fig. 41: 1315- 1317), Scythia'da (Opait, 2004: 77, plate 57:5), Tarsus'da (Adıbelli, 2006: 99- 101, Levha 23: 223) 5. yüzyılın ikinci yarısına, Antiocheia'da (Waagé, 1948: 53, plate X: 918) 5. yüzyıl ve erken 6. yüzyıla, Saraçhane'de (Hayes, 1965: 235, D. 1) 6. yüzyılın başlarına, Parion'da (Ergürer, 2012: Levha 149-150: 351) 5. yüzyılın ikinci yarısı 6. yüzyılın başlarına tarihlendirilmiştir. Benzer örnekler doğrultusunda Zeytinliada Form 8 örneği, MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir.

Form 10 (Kat. No. 17-18)(Fig. 2): Hayes bu formu üç tip altında değerlendirmiştir (Hayes, 1972: 343). Zeytinliada'da 10A tipinden Kat. No. 17'de kapların ağızları yuvarlatılmıştır. Ağzın dış cephesi içbükey profilli gövdeye birleşmektedir. Kaide belirgin, gövde küresel biçimlidir. Ağzın yuvarlak ve gövdenin küresel oluşu Tip 10'un erken örneklerinde görülmektedir. Ağız dışta sivrilmiş, düz gövdeyle birleşmiştir. Ağız kenarının ayrımı, iç kısımda oldukça keskin bir hatla belirginleştirilmişken dışta pek net değildir. Bu tipin benzer örnekleri Saraçhane (Hayes, 1992: 98, fig. 35, 22: 2, 99, fig. 36, 25: 1, 100, fig. 37, 26: 3, 27: 5) , Smyrna (Erol, 2010: 406- 408, K- 333- K- 339), Stobi (Anderson-Stajanović, 1992: 60, plate 47:412), Atina Agrorası (Hayes, 1972. 343, fig. 71: 2; Hayes, 2008: 245, fig. 42: 1329), Parion (Ergürer, 2012: Levha 161-162), Cornth (Sanders, 1999: 465, 466, fig. 7: 3; Slane-Sanders, 2005: 270, fig. 8, 3-15), Kelenderis (Tekocak, 2006:107- 108, Levha 14: 90, 91), Tocra (Hayes, 1973: 110: fig. 49: 2486), Scythia (Opait, 2004: 77, plate 57: 6, 7), Milet (Berndt, 2003: 194- 198, tafel 42-45, TS 555-605), Ephessos (Gassner, 1997: 147, tafel 48: 582- 584), Assos (Zelle, 2003: 96, 97, abb. 9: 1, 2), Antiocheia (Waagé, 1948: 53, plate XI: 949a, f, k), Killiktepe(Bieg vd. 2006: 161, tafel 3: 29), Kalekapı (Arslan, 2016: Abb. 292: K 11-12), Anemurium (Williams, 1989: 49, fig. 23: 279), Knossos'da (Hayes, 2001: 442, fig. 2: 50) ele geçmiş ve MS 6. yüzyılın sonları- 7. yüzyılın başlarına tarihlendirilmiştir.

Tip C, Form 10 grubunun en geç örneklerini oluşturmaktadır. Kat. No. 18'da ağızla gövdenin birleşme yeri yumuşak bir geçiş yapmaktadır. Ağız dörtgen bir yapıdadır. Düz bir şekilde genişleyen gövdeye sahiptir. Bu tipin benzer örnekleri Milet (Berndt, 2003: 199- 204, tafel 46- 50, TS 612- 671), Tarsus (Adıbelli, 2006: 115, Levha 32: 372- 382.), Tocra (Hayes, 1973: 113, fig. 51: 2534), Parion (Ergürer, 2012: Levha 161-162), Ephesus (Gassner, 1997: 147, tafel 48:585, 586), Antiocheia (Waagé, 1948: 48, plate XI: 949 p,u, y), Kelenderis (Tekocak, 2006: 108, Levha 14: 92, 93), Zeugma (Kenrick, 2009: fig. 18. 3: PT527, PT528), Beyrut (Reynolds, 2010: 98, fig. 7: l), Thasos'da (Abadie vd.

1992: 25, fig. 8: CF115) görülmektedir. Bu tip kaplar Hayes tarafından MS 7. yüzyılın başları ve ortalarına tarihlendirilmiştir.

IV.Light Colored (Açık Renkli) Geç Roma Seramikleri

Bu kaplar ilk Hayes tarafından "Light Colored" olarak adlandırılırken (Hayes vd. 1968: 211), Tekkök "West Asia Minor Pale" ya da Late Roman West Asia Minor adlandırmasını kullanmıştır (Tekkök-Biçken, 1996: 140, fig. 87: G85; Heath-Tekkök, 2007-2008:76- 77). Waage tarafından bu kaplara ait örnekler incelenmiş ancak herhangi bir sınıflandırma yapılmamıştır (Waagé, 1948: 42, fig. 23: 21). Bu kaplar için gruplandırma Opait tarafından yapılmıştır(Opait, 2004: 79). Bu kaplar için en geniş gruplandırma ise Ergürer tarafından yapılmıştır. Ergürer, Parion'dan ele geçen kaplar için geniş bir form repertuarı hazırlamıştır (Ergürer, 2012: 193).

Phokaia Geç Roma seramikleriyle benzerlik gösteren bu kapların Doğu Ege'deki bir merkezden geldiği düşünülmektedir. Hayes bu kapların üretim özellikleri bakımından Knidos Bölgesinde yapılmış bazı Erken Roma üretimleriyle benzerlik gösterdiğini ifade etmiştir. Ergürer bu gruba ait kapların yoğun bir şekilde ele geçen Parion'da olmasa bile Troas bölgesindeki bir kentte üretilmiş olduğunu belirtmiştir (Ergürer, 2012: 193-194). Aktaş, Parion malzemesini de dikkate alarak yeni bir sınıflandırma oluşturmuştur (Aktaş, 2018: 199). Kaplar, Atina Agorası (Hayes, 2008: 91-92, Fig. 43: 1429- 1455, Plate 70: 1434-1444), Scythia (Opait, 2004: 79), Priapos (Rose vd. 2007: 93, 94, Plate IX: 119-123), Corinth (Biers, 1985: 79, 80, 105, Plate 32: 124), Laodikeia (Şimşek, 2013: 495-498), Parion (Ergürer, 2012: 194-195), Kırım (Hayes, 1980: 534 (xviii), dn. 4), Anemurium (Williams, 1989: 59, Fig. 31: 345), Troia (Tekkök-Biçken, 1996: 140, Fig. 87: G85; Heath-Tekkök, 2007-2008: 76- 77), Smyrna (Doğer, 2005: 102, pl. IX), Antiocheia (Waagé, 1948: 42, fig. 23: 21) ve Antandros'da (Aktaş, 2018: 196) görülmüştür.

Zeytinliada Geç Roma Seramikleri içinde en yoğun grubu Açık Renkli Geç Roma Seramikleri oluşturmaktadır. Ele geçen seramikler Büyük Ayazma önünde yer alan çöplükten ele geçmiştir. Zeytinliada'da bu forma ait 190 örnek ele geçmiştir. Çalışmada 27 parça seramik yayın kapsamına alınmıştır ve kaplar Ergürer tarafından yapılan tipolojiye göre sınıflandırılmıştır. Kazıma kabartmalı tabak, oinochoe, ampulla ve unguentarium örnekleri diğer formlar adı altında değerlendirilmiştir.

Form 1 (Kat. No. 19-20) (Fig. 2): Zeytinliada'da bu forma ait 2 örnek değerlendirilmiştir. (Kat. No 19-20). Kat. No. 19'da kabın ağzı yüksek ve dikey bir yapıdadır. Ağız kenarından gövdeye geçişler belirgindir, Kat. No. 20'de ise daha keskindir. Kaplar kalın cidarlıdır. Kil kahverenginin tonlarında, astar ise açık kahverengi ve açık kırmızımsı sarı tonlarındadır ve astarda renk farklılıkları oluşmuştur. Ergürer kapların Phokia Form 1 kaplarından etkilenilerek yapıldığını belirtmektedir (Ergürer, 2012: 197, Levha 173-174, 422-424). Benzerleri Parion'da (Ergürer, 2012: 197, Levha 173-174, 422-424) görülmektir ve MS 4. yüzyıl sonları ile MS 5. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Form 2 (Kat. No. 21-22) (Fig. 2): İki örneğin değerlendirildiği bu formda Kat. No. 21'de gövde sığ, ağız kısmı dışa dönük, yatay ve geniştir. Ağızın yatay bölümündeki yivler bu formun ortak özelliğidir. Kat. No. 22' de ağız üst tarafta üçgenimsi bir çıkıntı yapmıştır. Bu seramiklerin genel özelliği olan sığ yapı, gövde eğiminden anlaşılmaktadır. Kil oldukça kalitelidir. Light Colored seramikleri yatay dışa dönük ağız kenarı ve sığ yapılarıyla, Phokaia (Hayes, 1972: 328, Fig. 66: 1, 2) ve Pontus 3 (Arsen'eva-Domzalski: 2001, *EA 8*, 2003, 442, Fig. 10: 291-295; Swan, 2007: 265-266, Fig. 4: 36, 38) seramiklerinden etkilenmişlerdir. Pontus 3 seramiklerindeki ağıza uygulanan dalga bezeme ve yakın form özellikleriyle benzerlik göstermektedir. Pontus Form 3' de taban geniştir ve gövde çok uzatılmadan kaideye bağlanmıştır (Ergürer, 2012: 197-199, Levha 175-176). Bu yapıyla da büyük benzerlik göstermektedir (Rose vd. 2007: 93-94, Plate IX: 119-123). Benzerleri Aizonai'de 4. yüzyılın sonları 5. yüzyılın ortalarına (Ateş, 2003: 135, Taf. 31, 32, Kat. No. 184- 189), Smyrna'da MS. 5.-6. Yüzyıla (Doğer, 2005: 102, Pl. IX), Parion'da 4. yüzyılın sonları-6. yüzyılın başlarına (Ergürer, 2012: Lev. 175- 176, 425-427) ve Scythia'da 4. yüzyılın ortaları 6. yüzyılın başlarına (Opait, 2004: 79, 178, Plate 59: 2- 4)' Antandros'da MS. 4. yüzyılın sonu 5. yüzyılın ilk yarısına (Aktaş 2018, 360, Kat. No. 360-361) tarihlendirilmiştir.

Form 3 (Kat. No. 23-24) (Fig. 2): Zeytinliada'da bu forma ait 2 örnek ele değerlendirilmiştir. Bu tipte örneklerde kaplar Form 2'ye göre daha derinleşmiş ve rulet bezeme kullanılmıştır. Ayrıca ağız kenarı kısalmıştır. Kat. No. 23'de ağızda ince yivler görülmektedir ve cidar incedir. Kap sert dokulu ve kilinde çok az mika vardır. Kat. No. 24, form ve bezemeleriyle Hayes'in gruplandırdığı Phokia Form 5 ile benzerlik göstermektedir. Kat. No. 24'de cidar incelmiş, ağız kenarı üzerine ince yivlere yer verilmiştir. Benzerleri Scythia'da MS 4. yüzyılın sonları ile 5. yüzyılın ilk yarısına (Opait, 2004: 79), , Atina Agorası'nda MS 5. yüzyılın ortalarına (Hayes, 2008: 251, Fig. 43: 1437), Parion'da MS 5. yüzyıl başları ile MS 6. yüzyıl başlarına (Ergürer, 2012: 201, Levha 177-178) tarihlendirilmiştir.

Form 5 (Kat. No. 25-26) (Fig. 2): Zeytinliada'da bu forma ait 2 örnek değerlendirilmiştir. Bu kaplar Phokia Form 3B/C kaplarından etkilenilerek yapılan taklitlerdir. Phokia Form 3B/C kaplarının ağız bantlarında görülen rulet bezeme bu kaplarda da uygulanmıştır. Dikey ağız kenarı bu kapların en belirgin özelliğidir. Dışta ağızın altındaki çıkıntı Kat. No. 25'de sivri ve belirgindir. Rulet bezeme ağızda geniş bir bant şeklinde görülmektedir. Kat. No. 26'da ise ağız bandında yivler yer almaktadır.

Bu form Scythia'da Phokia 3B/C örneklerinin takliti olarak kabul edilmesi sebebiyle MS 5. yüzyılın ortalarına (Opait, 2004: 79), Atina Agorası'nda MS. 5. yüzyılın üçüncü çeyreği ile 6. yüzyılın ilk yarısına (Hayes, 2008: 250, Fig. 43: 1430-1432), Saraçhane'de MS. 6. yüzyılın ilk çeyreğine (Hayes, 1992: 95, Fig. 33, 14/22), Sardes'de (MS. 5. yüzyılın ilk yarısı-6. yüzyılın ilk yarısına Rautman, 1995: 70), Parion'da MS. 6. yüzyıla (Ergürer, 2012: Levha 181-182, 438-444) tarihlendirimiştir. Benzerleri doğrultusunda Zeytinliada Form 5 kapları MS 5. yüzyılın ilk yarısı ile MS 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.

Form 6 (Kat. No. 27-28) (Fig. 2): 2 örneğin değerlendirildiği bu form kaplarının dudak yapısından dolayı kapaklı olabileceği düşünülmektedir (Ergürer, 2012: 205). Kat.

No. 27-28'de kâselerin kalınlaştırılmış ağız bölümü içe ve dışa çekilmiştir. Kapların gövde yapıları yüksek ve eğimlidir, killeri açık kahverengi, astarları kırmızı renktedir. İyi fırınlanmış kapların kili mika katkılıdır. Benzerleri Atina Agorası (Hayes, 2008: 250, Fig. 43: 1441-1442), Priapos (Rose vd. 2007: 93, Plate IX: 19, 120), Parion (Ergürer, 2012: 205, Levha 183-184, 445-446), Antandros'da (Aktaş, 2018: 360, Kat. No. 401-408) görülmüş ve 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir.

Form 11 (Kat. No. 29-30) (Fig. 2): Form 11'de kapların hepsi birbiriyle birebir benzerlik göstermese de birbirlerinden etkilendikleri görülmektedir. Ergürer kapların farklıkları ve benzerliklerini göz önünde bulundurarak bunları aynı form içinde değerlendirmiştir (Ergürer, 2012: 208, Levha 185-186). Bu kapların temel özelliği ağız bandının altında, gövdenin başlangıç kısmından başlayan eğimli yapı keskin bir dönüşle kaideyle birleşmiştir. Kat. No. 29'da ağız dışa doğru yuvarlatılarak hatlı topuz şeklini almıştır. Kat. No. 30' da ağzın üst ısmında yivler yer almaktadır. Kilde çok mika, kireç ve kum görülmektedir. Açık kırmızı ya da çok açık kahverengi tonlarında olan astar kapların tümünde ateşin etkisiyle renk dalgalanmalarına sebep olmuştur. Bu formun benzerleri Parion (Ergürer, 2012: Levha 185-186, 451-454), Atina Agorası (Hayes, 2008: 250, Fig. 43: 1434), Saraçhane (Hayes, 1992: Fig. 31, 10/3), Priapos 'da (Rose vd. 2007: 93, Plate IX: 122) görülmüştür ve MS 5. yüzyılın ikinci yarısı ile MS 7. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.

Form 12 (Kat. No. 31-32) (Fig. 2): Kat. No. 31'de ağız çok az uzatılmış ve aşağı çekilmiştir. Kaide yüksek bir yapıdadır ve gövdenin kaideyle birleştiği noktada derin bir yiv yer almaktadır. Yivlerle hareketlenen dış kısmın aksine iç kısım düzdür. Yivler bezeme olarak kullanılmıştır. Kaidelerin dip kısımlarında küçük bir spiral bulunmaktadır. Kat. No. 32'de yuvarlatılmış ağızın altında derin yivler yer almaktadır. Astarın yivler arasında birikmesi nedeniyle koyu tonlar meydana gelmiştir. İyi pişirilen sığ bir yapıdaki kapların astarı tüm yüzeye uygulanmıştır. Astarı kırmızımsı sarı renkte olan kabın kili çok açık kahverengi tonlardadır. Benzer özelliklere sahip diğer Form 12 örneklerine Parion (Ergürer, 2012: Levha 187-188. 455), Sardes (Crawford, 1990: 81, fig. 421), Saraçhane' de (Hayes, 1992: 106, fig. 50, 31/15, 16) rastlamak mümkündür. Form özelliklerine bakılarak bu kaplar MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile MS 7. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.

Form 13 (Kat. No. 33-34) (Fig. 3): Zeytinliada'da bu forma ait 2 örnek ele geçmiştir. Kat. No. 33-34'deki örnekler sade bir form yapısına sahiptirler. Az bir eğimle devam eden gövdenin yüksek bir kaideyle birleşmesi muhtemeldir. Ağız hafif dışa çekilmiştir. Kat. No. 34'de ağız bandının altında derin yivler yer almaktadır. Kaplar iyi fırınlanmış, kili çok açık kahve ve açık kırmızımsı kahverengi, astarı kırmızı ve kırmızımsı sarı renktedir. Bu formun benzeri Parion'da görülmektedir (Ergürer, 2012: Levha 187-188. 455). Parion örneği ve birlikte bulunduğu seramiklerin ışığında bu form MS 6. yüzyılın ilk yarısı ile MS 7. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.

Form 14 (Kat. No. 35-36) (Fig. 3): Kat. No. 35'de dudak içe ve dışa doğru çıkıntı yaparken Kat. No. 36'de içte düz bir şekilde devam edip dışa hafif bir çıkıntı yaparak gövde ile birleşmektedir. Gövdesi aşağı doğru kavis yapan kaplar derin bir yapıdadır.

Astar kırmızımsı sarı renkte olup tüm yüzeye uygulanmıştır. Kil arındırılmış olup astara göre daha açık tonlardadır. Bu formun benzeri Troas'ın önemli kentlerinden Parion'da ele geçmiştir ve MS 5. yüzyılın ilk yarısı ile MS 7. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir (Ergürer, 2012: Levha 187-188. 455).

Form 15 (Kat. No. 37-38) (Fig. 3): Bu formun kaplarının ağız kısımları topuz şeklinde, alt ve üst kısımlarında çıkıntılar yer almaktadır. Kaplar form özellikleri itibariyle Afrika Form 104B/C ve 105 (Hayes, 1972: 160-166, fig. 30, 166-169, fig. 31) ve Phokia 10A (Hayes, 1972: 160-166, fig. 30, 166-169, fig. 31) kaplarını taklit etmişlerdir (Ergürer, 2012: Levha 189-190: 458-464). Kat. No. 37'de ağız kalın bir yapıdadır ve alt kısmında çıkıntı yer almaktadır. Kat. No. 38'de ağız dışa doğru uzatılmıştır ve ağızın alt kısmında bir yiv yer almaktadır. Tabak veya kâse olarak adlandırılabilen Form 15 kapların açık kahverengi ve açık kırmızımsı renkteki kilinin üzerine, kırmızımsı kahverengi, açık kırmızı ve kırmızımsı sarı renkte astar uygulanmıştır. Bu formun benzerleri Parion (Ergürer, 2012: Levha 189-190: 458-464), Saraçhane (Hayes, 1992: 106, Fig. 50, 31/15), Sardes (Rautman, 1995: 72, Fig. 24: 3.11) , Priapos'da (Rose vd. 2007: 93, Plate IX: 122) görülmektedir. Afrika Form 104B/C ve Phokia Form 10 A'nın taklidi olması nedeniyle ve benzer örneklerin ışığında bu kapları MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile MS 7. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.

Form 16 (Kat. No. 39-40) (Fig. 3): Light Colored seramiklerinin açık formlarının yanında kapalı formları da görülmektedir. Bu formda testi olarak adlandırılabilecek iki örnek değerlendirilmiştir. Kat. No. 39'da dar ağızlı dar boyunlu, dikey ve tek kulplu testi geniş bir gövdeye sahiptir. Kat. No. 40'da kalınlaştırılmış ağızla dar boyuna sahip örneğin geniş gövdeye sahip olması muhtemeldir. Soluk kahverengi kilin üzerine kırmızı ya da açık kırmızı renkte astar uygulanmıştır. Benzerleri Parion (Ergürer, 2012: Levha 191-192: 465-466), Granikos (Rose vd. 2007: 93, Plate IX: 122) ve Atina Agorası'nda (Hayes, 1992: 106) görülen bu form MS 5. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir.

Form 17 (Kat. No. 41-42) (Fig. 3): Bu form grubunun içinde maşrapalar bulunmaktadır. Ergürer'in Light Colored seramikleri üzerinde yaptığı form repertuarına göre Form 17 olarak adlandırılmıştır (Ergürer, 2016: 73). Kat. No. 41'da değerlendirilen maşrapanın ağzı dışa çekilmiş, gövde aşağıya doğru genişlemiştir. Kat. No. 42'de içbükey maşrapanın gövde ve boyununda yer alan yivler arasında üç sıra dalgalı hatlı geometrik bezeme görülmektedir. Kulplar ağız ve gövde arasına yerleştirilmiştir. Kapların kilinde kireç ve mika katkısı bulunmaktadır. Erken örnekleri MS 1 yüzyıl ve MS 3-4. yüzyıl Atina Agorası konteksterinde görülmektedir (Robinson, 1959: 24, 32, Pl. 7, 52-53, Pl. 9, J 11, J 20-21, 64-65, 74, Pl. 13, K 62, K 64, Pl. 16, L4-5). Schneider'in çalışmasında yer alan MS 3-4. yüzyıllara tarihlenen Atina Agorası'nda bulunan maşrapanın, Samos'daki Erken Bizans tabakalarında görülmesi formun devamlılığı açısından önem taşımaktadır (Schneider, 1929: Fig. 23 – 24). Form 17 içerisinde değerlendirdiğimiz örneklerin benzerleri Parion (Ergürer, 2016: 73), Saraçhane (Hayes, 1992: 106) ve Priapos'da (Rose vd. 2007: 93-94 Pl. IX 119-123) görülmektedir. Bu forma ait en erken kaplar MS 4. yüzyılın sonları ile MS 7. yüzyılın başlarına tarihlendirilmiştir (Ergürer, 2016: 73).

V.Açık Renkli Geç Roma Seramikleri Diğer Formlar

Testi (Kat. No 43-44) (Fig. 3): İki örneğin değerlendirildiği testilerin gövdeleri geniş, yonca ağızlı kabın boynu ince uzun bir yapıya sahiptir. Ağız ve boyunda yivler yer almaktadır. Yüksek kulpu ağızdan omuza bağlanmış olan bu kaplar ince uzun bir gövdeli olduğu düşünülmektedir. İyi fırınlanmış olan bu oinochoelerin killeri oldukça kaliteli içlerinde mika, çok az kireç ve kum görülmektedir. Astar kırmızı renktedir. MS 5. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Kazıma Kabartmalı Tabak (Kat. No.45) (Fig. 3)

Literatürde "Champleve ware" olarak geçen kazıma kabartılı tabaklar Erken Bizans Dönemi'nin en özgün örneklerindendir (Şimşek, 2013: 495). Benzerlerini Laodikeia 'da (Şimşek, 2008:130-138) gördüğümüz Kat. No. 45'da kabın kili mika ve kireç katkılıdır ve çok iyi pişirilmiştir. Gövde sığ bir yapıdadır. Kırmızı tonlarındaki kabın yüksek kaidesi kazıma kabartmalı kapların temel form özelliğidir. Kazıma kabartmalı tabaklar fırınlandıktan sonra, içine yapılacak kompozisyonun ana hatları belirlenir, sivri ve sert uçlu aletlerle figürler dışında kalan kısımlar kazınarak form oluşturulur(Şimşek, 2013: 130-138). Fon üzerindeki figüratif desenler ve diğer ayrıntılar kazıma çizgiler ve noktalarla verilir (Şimşek, 2013: 130-138). Bu özellik ilk kez MÖ 6. yüzyılda uygulanan Siyah Figür seramiğinin etkisini göstermektedir (Şimşek, 2013: 130-138). Figürlere kazıma yöntemiyle kabartma etkisi verilmiştir. Kat. No. 45'de kabın üzerinde aslan avı sahnesi görülmektedir. Aslanın alt kısmında tasmalı köpek betimine yer verilmiştir. Ayrıca çerçeve içinde av sahnesini tamamlayıcı bitkiler serpiştirilmiştir. Av sahnesi gibi kompozisyonların Sasani tabaklarında da görülmesi doğu kültürü geleneğinin Geç Antik Çağ sanatına yansıması olarak da değerlendirilebilir (Şimşek, 2008: 130-138). Sasani etkisi Erken Bizans ve Pers Dönemi'nde sanat alanında kendini göstermiştir (Şimşek, 2008: 130-138). Ayrıca Erken Bizans Döneminde yapılan gümüş kaplarla da benzerlik göstermektedir (Hanfmann, 1958-1975: 53-61, Crawford, 1990: 47-81, Fig. 175-178; Hayes, 1992: 106). Hayes bu kapları, önemli bir grubu oluşturan yerel ya da yeni keşfedilen kırmızı astarlı kaplar olarak değerlendirmiştir (Hayes, 1992: 106). Kazıma kabartmalı kaplar tüm ve yoğun olarak Laodikeia'da bulunmuştur. Bu sebeple bu kapların üretimlerinin Laodıkeıa'da yapıldığı ifade edilmektedir (Şimşek, 2008: 130-138). MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile MS 7. yüzyılın başlarına tarihlendirilmiştir.

VI.Ampulla (Kat. No. 46) (Fig. 3)

Ampulla, Antik Dönemde Roma' da pişmiş toprak veya deriden yapılan, yağ ve içecek saklama amacıyla kullanılan, tek ya da çift kulplu, ince ağızlı, kısa boyunlu, küresel gövdeli kaplardır (Tekçam, 2011: 15-16) . Kapların üzerine Hıristiyanlıkla ilgili semboller, aziz ve azize tasvirleri, kutsal mekânlar işlenmiştir. Bu kaplar Batı Anadolu'da yaygın olarak kullanılmakla birlikte tüm Akdeniz Havzasında yoğunlukla bulunmaktadır (Şimşek-Duman, 2007b: 12). Kat. No. 46' da ortada çarmıhı temsil eden haç motifi ve yanında kuş figürleri yer almaktadır. Form olarak birebir benzerlik göstermese de üzerindeki motifler ve figürlerin benzerleri Sagalassos'da görülmektedir (Pablome, 1999: 591). Örnek MS 6. yüzyıla (?) tarihlendirilmiştir.

VII.Unguentarium (Kat. No. 47) (Fig. 3)

Biçimsel olarak iğ formlu, boru ağızlı olan bu kaplar gövdeden bir yivle ayrılır ve dibe doğru daralır. Sadece ağız ve boyun kısmı ele geçmiştir. Sert ve iyi pişirimli kabın kili ve astarı açık kırmızı renktedir. Bu formun mezar hediyesi olarak kullanımı Hıristiyanlığın resmi din olarak kabul edilmesiyle azalmış, inaç sisteminin değişmesiyle içerisine şifa verici su veya kremler konulan dinsel bir içerik kazanmıştır (Şimşek, 2018: 179.). Ancak kilinin yapısı, kil ve astar rengi ile Açık Renkli Roma seramiği özelliği göstermektedir. Benzer örneği Laodikeia' da görülmüş ve MS. 5. yüzyıla (?) tarihlendirilmiştir (Şimşek, 2018: 179).

VIII.Değerlendirme

Zeytinliada'da Büyük Ayazma ve Açık Hava Tapınım Alanı önündeki odalardaki çöplükten ele geçen Geç Roma Dönemi Kırmızı Astarlı Seramikleri incelenmiştir. Afrika Kırmızı Astarlı seramiklleri Zeytinliada seramikleri içinde en az sayı ile temsil edilen gruptur. Hayes'in sınıflandırması temel alınak, Form 50, Form 32/58, Form 91 C, Form 99 olmak üzere 4 farklı forma ayrılmıştır. Zeytinliada'daki Afrika seramikleri Afrika seramiklerinin en erken örnekleridir ve MS. 3. yüzyılın sonuna tarihlendirilmektedir. Afrika seramiklerinin çok az sayıda olması bölgenin, üretim merkezi olan Afrika ile ticari ilişkilerinin çok az olduğunu göstermektedir.

Zeytinliada Phokaia Kırmızı Astarlı seramikleri Hayes'in sınıflandırmasına göre 6 formdan oluşmaktadır. Bu grupta en belirgin özellik ağızda çoklu ya da tekli şekilde görülen rulet bantlardır. Form 3 ve Form 10'un çok sayıda bulunması MS. 5-7. Yüzyılda Ege ile yoğun ilişkilerin olduğunu ortaya koyar.

Açık Renkli Seramikler Zeytinliada'da en yoğun grubu oluşturmaktadır. Bu seramikler büyük üretim merkezlerinin formları taklit etmiş ve kendine özgü formlar oluşturmuştur. Light Colored seramiklerinin Parion ve Antandors dışında en yoğun form çeşitliliğine sahip olduğu yerlerden biri Zeytinliada'dır. Bu, seramiklerin Mysia'daki bir merkezde üretiminin olabileceği ya da Antandros ve Parion'daki form çeşitliliği nedeniyle Troas Bölgesiyle yakın ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Light Colored seramikleri içerisinde değerlendirilen dini ritüellerde kutsal suyun konduğu veya hacı olmak amacıyla kutsal saydıkları ziyaretleri sırasında aldıkları ampulla ve unguentariumun bulunması Zeytinliada'nın dini kimliğini vurgulaması açısından önem taşımaktadır.

Kaynaklar

Adak-Adıbelli, I. (2006). Tarsus Geç Roma Seramiği, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Adamsheck, B. (1979). Beverley, Kenchreai, Eastern Port of Corinth, IV. The Pottery, E. J.Brill, Leiden.

Aktaş, R. (2018) Antandros Kazısı Yamaç Ev Roma Dönemi Seramikleri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İzmir, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Anderson, S., Stajanović, R. (1992), Stobi: The Hellenistic and Roman Pottery, Stobi, Results of the Joint American- Yugoslav Arc. Investigations 1970-1981, Stobi I, Princeton Universty Press, New Jersey

Arsen'eva, M., Tatyana M., Domzalski, K., (2003) "Late Roman Red Slip Pottery Tanais 2001", *EA 8*, 2003, s. 447, fig. 15: 591- 600.

Ates, G. (2003) Die Rote Feinkeramik von Aizanoi also lokaler Kulturträger, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Zentrum für Altertumswissenschaften Institut für Klassische Archäologie, Ruprecht-Karls-Unıversıtät, Heidelberg.

Atik, N. (1995) Die Keramik aus den Südthermen von Perge, IstMitt- BH 40, Tübingen.

Atlı-Akbuz, L. (2008) Hadrianopolis Roma Dönemi Seramiği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bailey, D. M. (1974) "Roman Pottery from Alcudia Bay, Majorca", *Opuscula Romana X*.

Berlin, A. (1997) The Hellenistic and Roman Pottery: The Plain Wares, Tel Anafa II, i, Ann Arbor.

Berndt, M. (2003). Funde aus dem Survey auf der Halbinsel von Milet (1992-1999), Kaiserzeitliche und Frühbyzantinische Keramik, Internationale Archaologie 79, Marie Leidorf GmbH, Rahden.

Bonifay, M. (2004) Etudes sur la céramique romaine tardive d'Afrique, BAR-IS 1301,The Basingstoke Press, England.

Carandini, A., Fabbricotti, E., Gasparatti, C., Tatti, M.G., Giannelli, M., Moricon B., Panella, C., Polia, M., Ricci, A. (1968) Ostia I, Le Terme Del Nuotatore: Scavo dell'ambiente IV, StMisc 13, Stefano De Luca, Roma.

Carandini, A., Tortorella, S. (1981) "Ceramica Africana", Atlante dell Forme ceramiche I. Ceramic Fine Romana nel Bacino Mediterraneo, Enciclopedia Dell'Arte Antica, Roma.

Carandini, A., Tortorici, E., (1981) "Ceramica Africana", Atlante dell forme ceramiche I. Ceramic Fine Romana nel Bacino Mediterraneo, Enciclopedia Dell'Arte Antica, Roma.

Carandini, A. (1981). "Ceramica Microasiatica", Atlante dell forme Ceramic Fine Romana nel Bacino Mediterraneo, Enciclopedia Dell'Arte Antica, Roma.

Carandini, A. (1981) "Ceramica Cipriota", Atlante dell forme ceramiche I. Ceramic Fine Romana nel Bacino Mediterraneo, Enciclopedia Dell'Arte Antica, Roma.

Crawford, J. S. (1990). The Byzantine Shops at Sardis, Harvard University Press, London.

Crawford, J. W., Crowfoot, G. M., Kenyon, K. M. (1957). The Object from Samaria. Samaria- Sebaste III, Londra.

Diatroptov, P. (1980). "Christian Symbols on Late Roman Red Slip Eare from Chersoneus Taurica and Cimmerian Bosporus", (Ed. D. Zhuravlev), Hellenistic and Roman Pottery in TheNorthern Pontic Area I.

Diederichs, C. (1980) Céramiques Hellénistiques, Romaines et Byzantines, Salamine De Chypre IX, Paris 1980.

Doksanaltı, E. (2006) Knidos Kap- Krio Kazı Alanı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Domzalski, K. (1997) "Terra Sigillata from Nymphaion, Survey 1994'' Archelogia XLVII.

Dragendorff, H. (1895). Terra Sigillata, Ein Beitrag zur Geschichte der Griechischen und Römischen Keramik, Bonner Jahrbücher 96, Bonn.

Drougou, S. (1991). Ελληνιστική κεραμική από τη Μακεδονία= Hellenistic Pottery from Macedonia, Aristotle University, Thessaloniki.

Ergürer, H. E. (2012) Parion Roma Dönemi Seramiği, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ergürer, H. E. (2014). "Late Roman Light Coloured Ware from Parion", Late Hellenistic to Medieval Fine Wares of The Aegean Coast Of Anatolia Their Production, Imitation and Use, (Eds. H. Meyza, K. Domzalski), Varsovia.

Ergürer, H. E. (2015). Parion Agora ve Dükkanlarda Ele Geçen Sigillatalar ve Kırmızı Astarlı Seramikler, Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı, (Ed. Cevat Başaran, Vedat Keleş), Ankara.

Ergürer, H. E. (2016). Sigillata ve Geç Roma Kırmızı Astarlı Seramikleri, Parion Roma Tiyatrosu, 2006- 2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları, İÇDAŞ A.Ş. Yayınları, Ankara.

Erol, D. (2006). "Smyrna Devlet Agorası Buluntusu Terra Sigillatalar", TAED 6.

Erol, D. (2010). Smyrna Devlet Agorasında Ele Geçen Terra Sigillata ve Geç Roma Seramiği, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erol, D. (2014). Terra Sigililata ve Late Roman Ware Seramik Grupları, Gece Kitalpığı, Ankara.

Fındık, E. F. (2010). Late Roman- Early Byzantine Pottery From The Excavations of St. Nikolaos Church in Myra", (Ed. Doksanaltı, E. M., Aslan, E.) Proceedigs of the International Symposium, Trade and Production Through The Ages, Konya.

Fırat, N. (1999). Perge Konut Alanı Keramiği, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Fırat, M. (2011). Phokaıa Geç Roma Dönemi Mutfak Kapları, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İzmir, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Fırat, M. (2015). Seramik Çöplüğü Alanı Verileri Doğrultusunda Phokaia Kırmızı Astarlı Kapları, Prof. Dr. Ömer Özyiğit' e Armağan (Studies in Honour of Ömer Özyiğit) Ed./ Eds. Emre Okan- Cenker Atilla, Ege Yayınları.

Gasperetti, G. (2003). "Osservazioni Preliminari Sulla Ceramica Romana Dı Iassos", (Ed. Catherine Abadie- Reynal), Les Ceramiques En Anatolia Aux Epoques Hellenistique Et Romaine, Varia Anatolica XV, Paris.

Gassner, V. (1997). Das Südtor der Tetragonos-Agora Keramik und Kleifunde, Forschungen in Ephesos XIII/1/1, Wien.

Greenewalt, C.H., Crawford, H, (1987). "Sardis: Archaeological Research in 1985", *KST VIII-I*.

Greenewalt, C.H., Crawford H.- Freedman, E. E. (1979). "The Sardis Campaign of 1977", *BASOR 233*.

Güneş, F. (2010). Kyzikos Antik Kenti 2006-2007 Kazı Dönemi Seramik Buluntuları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hayes, J. W. (1963/1964). "Notes on Roman Pottery in Greece and The Aegean", *RCRFActa V- VI*, 30- 36.

Hayes, J. W. (1971). "A New Type of Early Christian Ampulla", *BSA 66.*

Hayes, J. W. (1972). Late Roman Pottery, British School at Rome, London.

Hayes, J. W. (1973) "Roman Pottery from the South Stoa at Corinth",*Hesperia 42*, No. 4.

Hayes, J. W. (1973). "The Pottery, Excavation at Tocra 1963-1965: The Archaic Deposits II and Later Deposits", *BSA Supp.10,* 431- 454, London.

Hayes, J. W. (1975). Roman and Pre-Roman Glass in the Royal Ontario Museum, Hunter Rose Company, Toronto.

Hayes, J.W. (1976). "3. Pottery: Stratified Groups and Typology", (Ed. J.H.Humphrey), Excavations at Carthage 1975, Conducted by the University of Michigan Volume I, Tunis.

Hayes, J. W. (1976). Roman Pottery in the Royal Ontario Museum, Prentice Hall & IBD, Toronto. Hayes, J. W. (1980). A Supplement To Late Roman Pottery, British School at Rome, London.

Hayes, J. W. (1983). "The Villa Dionysos Excavations, Knossos: The Pottery" *BSA 78*.

Hayes, J. W. (1991) Paphos III, The Hellenistic and Roman Pottery, Nicosia, Imprinta LTD, Cyprus.

Hayes, J. W. (1992). Excavations at Saraçhane in Istanbul, Vol. 2, The Pottery, Princeton University Press, Oxford.

Hayes, J. W. (1997). Handbook of Mediterranean Roman Pottery, The British Museum Press, London.

Hayes, J. W. (2008) Roman Pottery Fine- Ware Imports, The Athenian Agora XXXII, Princeton, New Jersey.

Heath, S., Tekkök, B. (2007-2008). Greek, Roman and Byzantine Pottery at Ilion(Troia), 2007-2008 Project Troia (http://classics.uc.edu/troy/grbpottery/)

Japp, S. (2005). "Late Roman, Byzantine and Ottoman Pottery from Alexandria Troas" (Ed. B. Böhlendorf- Arslan, A.O. Uysal, J. Witte- Orr) Çanak, Akdeniz ve Çevresindeki Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik ve Ortaçağ Seramiği ve Mimari Seramiği, Byzas 7, Ege Yayınları, İstanbul.

Johnson, B.L. (2008). Ashkelon 2, Imported Pottery of the Roman and Late Roman Periods, U.S.A.

Kenrick, P. M. (2009). "On the Silk Route: imported and regional pottery at Zeugma", (Ed. M. M. Mango), Byzantine Trade, 4th-12th Centuries. The Archaeology of Local, Regional and International Exchange. Papers of the Thirty-eighth Spring Symposium of Byzantine Studies, March 2004, Farnham.

Luca, G. (1984). Das Asklepion 4: Via Tecta und Hallentasse, Die Funde, Avp X. 4, Walter De Gruyter, Berlin.

Lund, J. (1995). "A Fresh Look at the Roman and Late Roman Fine Wares from the Danish Excavations Hama, Syria" (Ed. H. Meyza- J. Mlynarczyk), Hellenistic and Roman Pottery in the Eastern Metiterranean- Advances in Scientific Studies, Warsaw.

Mackensen, M. (1991). "Zur Datierung Mediterraner Sigillata aus der spätantiken Befestigung Iatrus an der unteren Donau, Die Chronologie der Late Roman C-Formen Hayes 3 A- E", Germania 69/ 1.

Mackensen, M. (1993). Die Spaetantiken Sigillata und Lampentöpfereien von El Mahrine (Nord Tunusien). Studien Zur Nordafricanischen Feinkeramik des 4. Bis 7. Jhr.,Münchner Beitrage Zur Vor und Frühgeschischte, Band 50, katalog- Anhang-Tafeln, Münih.

Mayet, F., Picon, M. (1986). Une Sigillée Phocéenne Tardive(Late Roman C)et sa Diffusion en Occident Figlina 7.

Opait, A.(2004). Local and Imported Ceramics in the Roman Province of Scythia (4th-6th centuries AD), BAR- IS 1274, The Basingstoke Press, England.

Poblome, J. (1999). Sagalassos Red Slip Ware Typology and Chronology, SEMA II, Brepols, Belgium.

Preite, A.D, (1997). "Sigillata Late Roman C (Phocaean Red Slip Ware)", (Ed.A. DiVita Martin), Gortina II, Monografie della scuola archeologica di Atene e delle Missioni Italiane in Oriente VII, Bottega d'Erasmo, Padova.

Rose, B., Tekkök, B., Körpe, R. (2007)."Granicus River Valley Survey Project, 2004-2005", Studia Troica 17.

Sagui, L., Tortorici, E. (1981). "Ceramica Africana", Atlante dell forme ceramiche I. Ceramic Fine Romana nel Bacino Mediterraneo, Enciclopedia Dell'Arte Antica, Roma.

Sanders, G. D.R. (1999). "A Late Roman Bath at Corinth: Excavations in the Panayia Field, 1995-1996", Hesperia 64, No. 4.

Swan, V.G. (2007). "Dichin (Bulgaria): Interpreting the Ceramic Evidence in İts Wider Context", PBA 141.

Şimşek, C. (2008). "Laodikeia'dan Kazıma-Kabartılı Tabaklar (Engraved-Swelled Plates from Laodikeia)", Arkeoloji Dergisi, XI.

Şimşek, C. (2013). Laodikeia (Laodicea Ad Lycum), İstanbul.

Tekkök-Biçken, B. (1996). The Hellenistic and Roman Pottery From Troia: Second Century B.C. To Sixth Century A.D. UMI Company, Columbia.

Tekocak, M. (2006). Kelenderis Roma Çağı Seramiği, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tekocak, M. (2013) "Late Roman C (Phocean Red Slip) Ware from the lower city sondage in Kelenderis", Proceedings of 14th Symposium on Mediterranean Archaeology (SOMA 2010), Taras Shevchenko National University of Kiev, Kiev, Ukraine, 23-25 April 2010, (ed. Y. Morozova, H.Öniz), BAR International Series 2555, Oxford.

Tekocak, M. (2019) "Stratonikeia Kazılarında Bulunan Kırmızı Astarlı Seramikler", Stratonikeia Çalışmaları 4, Mimari, Heykel ve Küçük Buluntu Araştırmaları, (ed. B. Söğüt), İstanbul.

Tortorella, S. (1981) "Ceramica Africana", Atlante dell forme ceramiche I. Ceramic Fine Romana nel Bacino Mediterraneo, Enciclopedia Dell'Arte Antica, Roma.

Tortorella, S. (1998) "La sigillata africana in Italia nel VI e nel VII secolod C Problemi di cronologia edistribuzione", (Ed. L. Sagui),Ceramica in İtalia: VI- VII secolo Biblioteca di Archeologia Mediavale.

Vaag, L. E. "A Closer Look at the Making of Phocaean Red Slip Ware Bowls", (Ed. Catherine Abadie- Reynal), Les Ceramiques En Anatolia Aux Epoques Hellenistique Et Romaine, Varia Anatolica XV, Paris 2003.

Waagé, F. O. (1933) "The American Excavations in the Athenian Agora: First Report", Hesperia 2, No. 2.

Waagé, F. O. (1948) "Hellenistic and Roman Tableware of North Syria", Antioch on the Orontes IV. 1,Ceramic and Islamic Coins, Princeton University Press, Princeton.

Williams, C. (1977) "A Byzantine Well- Deposit from Anemurium (Rough Cilicia)", Anatolian Studies 27.

Williams, C. (1985). "The Pottery and Glass at Alahan", Alahan: An Early Christian Monastery in Southern Turkey, (Ed. Mary Gough), Pontifical Institute of Mediaeval Studies, Toronto 1985.

Williams, C. (1989). Anemurium The Roman and Early Byzantine Pottery, Pontifical Institude of Mediaeval Studies, Toronto.

Zelle, M. (1996). Terra Sigillata- Import nach Assos. (Ed. M. Herfort-Koch- U. Mandel- U. Schadler), Hellenistische und kaiserzeitliche Keramik des östlichenMittelmeergebietes, Kolloquium Frankfurt 1995, Verlag Philipp von Zabern, Frankfurt.

KATALOG

Kat. No. 1	**Fig No:** 1	**Kazı No:** ZA. 11. 235	**Form:** Hayes Form 50/ Tabak
Y: 3.1cm	**A.Ç:** 30 cm	**Hamur Rengi:** 10 R 5/6	**Astar Rengi:** 10 R 5/6
Tarih: MS 580-650			

Kat. No. 2	**Fig No:** 1	**Kazı No:** ZA. 08. 52	**Form:** Hayes For 50/ Tabak
Y: 3.7 cm	**A.Ç:** 30 cm	**Hamur Rengi:** 10 R 5/6	**Astar Rengi:** 10 R 5/6
Tarih: MS. 580-650			

Kat. No. 3	**Fig No: 1**	**Kazı No:** ZA. 11. 41	**Form:** Hayes Form 32/50/Tabak
Y: 3.7 cm	**A.Ç:** 6 cm	**Hamur Rengi:** 2.5 YR 5/8	**Astar Rengi:** 2.5 YR 5/8
Tarih: MS. 290/300-375			

Kat. No. 4	**Fig No: 1**	**Kazı No:** ZA. 11. 449	**Form:** Hayes Form 91 C/ Kâse
Y: 6.1 cm	**A.Ç:** 5.2 cm	**Hamur Rengi:** 2.5 YR 5/8	**Astar Rengi: :** 2.5 YR 5/8
Tarih: MS. 530-600			

Kat. No. 5	**Fig No:** 1	**Kazı No:** ZA. 11. 496	**Form:** Hayes Form 91 C/ Kâse
Y: 8.2 cm	**A.Ç:** 5.2 cm	**Hamur Rengi:** 2.5 YR 5/8	**Astar Rengi: :** 2.5 YR 5/8
Tarih: MS. 530-600			

Kat. No. 6	**Fig No: 1**	**Kazı No:** ZA. 11. 434	**Form:** Hayes Form 99/Kâse
Y: 3.7 cm	**A.Ç:** 18 cm	**Hamur Rengi:** 2.5 YR 4/8	**Astar Rengi:** 2.5 YR 4/8
Tarih: MS. 530-580			

Kat. No. 7	**Fig No: 1**	**Kazı No:** ZA. 11. 370	**Form:** Hayes Form 99/Kâse
Y: 3 cm	**A.Ç:** 16 cm	**Hamur Rengi:** 10 R 5/6	**Astar Rengi:** 10 R 5/6
Tarih: MS. 530-580			

Kat. No. 8	**Fig No: 1**	**Kazı No:** ZA. 11. 199	**Form:** Hayes Form 2/ Kâse
Y: 2.9 cm	**A.Ç:** 25 cm	**Hamur Rengi:** 2.5 YR 7/4	**Astar Rengi:** 2.5 YR 6/8
Tarih: MS. 4. yy sonu 5. yy' ın ilk yarısı			

Kat. No. 9	**Fig No: 2**	**Kazı No:** ZA. 11. 199	**Form:** Hayes Form 2/ Kâse
Y: 3.1 cm	**A.Ç:** 30 cm	**Hamur Rengi:** 5 YR 6/6	**Astar Rengi:** 7.5 YR 6/4
Tarih: MS. 4. yy sonu 5. yy' ın ilk yarısı			

Kat. No. 10	**Fig No: 2**	**Kazı No:** ZA. 08. 172	**Form:** Hayes Form 3 C/ Tabak Kâse
Y: 4 cm	**A.Ç:** 27 cm	**Hamur Rengi:** 10 R 5/8	**Astar Rengi:** 10 R 5/8
Tarih: MS. 5. yüzyıl			

Kat. No. 11	**Fig No: 2**	**Kazı No:** ZA. 11. 199	**Form:** Hayes Form 3 E/ Tabak /Kâse

Y: 3.8 cm	**A.Ç:** 18 cm	**Hamur Rengi:** 10 R 5/6	**Astar Rengi:** 10 R 5/6
Tarih: MS. 5. yüzyıl			

Kat. No. 12	**Fig No: 2**	**Kazı No:** ZA. 08. 242	**Form:** Hayes Form 3F / Tabak /Kâse
Y: 5.7 cm	**A.Ç:** 21 cm	**Hamur Rengi:** 10 R 5/6	**Astar Rengi:** 10 R 5/6
Tarih: MS. 6. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 13	**Fig No: 2**	**Kazı No:** ZA. 11. 302	**Form:** Hayes Form 3 H/ Tabak/ Kâse
Y: 3 cm	**A.Ç:** 25 cm	**Hamur Rengi:** 10 R 6/8	**Astar Rengi:** 10 R 6/8
Tarih: MS. 6. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 14	**Fig No: 2**	**Kazı No:** ZA. 11. 199	**Form:** Hayes Form 6/ Tabak/ Kâse
Y: 3 cm	**A.Ç:** 27 cm	**Hamur Rengi:** 10 R 5/8	**Astar Rengi:** 10 R 5/8
Tarih: MS. 6. yüzyılın ikinci yarısı			

Kat. No. 15	**Fig No: 2**	**Kazı No:** ZA. 11. 450	**Form:** Hayes Form 6/ Tabak/ Kâse
Y: 3.5 cm	**A.Ç:** 25 cm	**Hamur Rengi:** 10 R 5/6	**Astar Rengi:** 10 R 5/6
Tarih: MS. 6. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 16	**Fig No: 3**	**Kazı No:** ZA. 11. 94	**Form:** Hayes Form 8/ Kâse
Y: 2.1 cm	**A.Ç:** 15 cm	**Hamur Rengi:** 2.5 YR 5/8	**Astar Rengi:** 10 R 5/8
Tarih: MS. 5. yüzyılın ikinci yarısı			

Kat. No. 18	**Fig No: 3**	**Kazı No:** ZA. 11. 448	**Form:** Hayes Form 10A/Tabak/ Kâse
Y: 3.6 cm	**A.Ç:** 15 cm	**Hamur Rengi:** 2.5 YR 5/8	**Astar Rengi:** 2.5 YR 5/8
Tarih: MS. 6. yüzyılın ikinci yarısı - 5. yüzyılın başları			

Kat. No. 19	**Fig No: 3**	**Kazı No:** ZA.11. 217	**Form:** Hayes Form 10C/ Tabak /Kâse
Y: 3.5 cm	**A.Ç:** 16 cm	**Hamur Rengi:** 10 YR 7/3	**Astar Rengi:** 10 YR 7/3
Tarih: MS. 7. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 20	**Fig No: 3**	**Kazı No:** ZA. 11. 348	**Form:** Ergürer Form 1/Kâse
Y: 5.2 cm	**A.Ç:** 26 cm	**Hamur Rengi:** 7.5 YR 7/4	**Astar Rengi:** 10 YR4/1
Tarih: MS. 4. yüzyılın sonları-5. yüzyılın sonları			

Kat. No.21	**Fig No: 3**	**Kazı No:** ZA.11. 205	**Form:** Ergürer Form 2/ Tabak
Y: 2.9 cm	**A.Ç:** 25 cm	**Hamur Rengi:** 10 YR 7/4	**Astar Rengi:** 10 YR 7/4

Tarih: MS. 4. yüzyılın sonları-6. yüzyılın başları			

Kat. No. 22	**Fig No: 3**	**Kazı No:** ZA. 08. 86	**Form:** Ergürer Form 2/ Tabak
Y: 1.8 cm	**A.Ç:** 28 cm	**Hamur Rengi:** 2.5 YR 8/4	**Astar Rengi:** 2.5 YR 6/6
Tarih: MS. 4. yüzyılın sonları-6. yüzyılın başları			

Kat. No. 23	**Fig No: 3**	**Kazı No:** ZA. 11. 86	**Form:** Ergürer Form 3/ Tabak
Y: 1.6 cm	**A.Ç:** 24 cm	**Hamur Rengi:** 10 YR 8/4	**Astar Rengi:** 5 YR 6/6
Tarih: MS. 6. yüzyıl			

Kat. No. 24	**Fig No: 3**	**Kazı No:** ZA. 11. 221	**Form:** Ergürer Form 3/ Tabak
Y: 4.9 cm	**A.Ç:** 30 cm	**Hamur Rengi:** 7.5 YR7/6	**Astar Rengi:** 7.5 YR 7/6
Tarih: MS. 5. yüzyılın başları-6. yüzyılın başları			

Kat. No. 25	**Fig No: 3**	**Kazı No:** ZA. 11.126	**Form:** Ergürer Form 5/Tabak
Y: 4.7 cm	**A.Ç:** 30 cm	**Hamur Rengi:** 10 YR 8/4	**Astar Rengi:** 10 YR 8/4
Tarih: MS. 5. yüzyılın ilk yarısı-6. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 26	**Fig No: 4**	**Kazı No:** ZA. 08. 186	**Form:** Ergürer Form 5/Tabak
Y: 2.9 cm	**A.Ç:** 22 cm	**Hamur Rengi:** 7.5 YR 8/3	**Astar Rengi:** 5 YR 6/6
Tarih: MS. 5. yüzyılın ilk yarısı-6. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 27	**Fig No: 4**	**Kazı No:** ZA. 08. 180	**Form:** Ergürer Form 6/Kâse
Y: 3.2 cm	**A.Ç:** 16 cm	**Hamur Rengi:** 10 YR 8/4	**Astar Rengi:** 7.5 YR 6/6
Tarih: MS. 5. yüzyılın ikinci yarısı			

Kat. No. 28	**Fig No: 4**	**Kazı No:** ZA. 11. 184	**Form:** Ergürer Form 6/Kâse
Y: 4 cm	**A.Ç:** 26 cm	**Hamur Rengi:** 10 YR 8/4	**Astar Rengi:** 7.5 YR 6/6
Tarih: MS. 5. yüzyılın ikinci yarısı			

Kat. No. 29	**Fig No: 4**	**Kazı No:** ZA. 08. 173	**Form:** Ergürer Form 11/ Tabak Kâse
Y: 3.9 cm	**A.Ç:** 24 cm	**Hamur Rengi:** 10 YR 8/3	**Astar Rengi:** 10 YR 5/3
Tarih: MS. 6. yüzyılın ikici yarısı-7. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 30	**Fig No: 4**	**Kazı No:** Za. 11. 251	**Form:** Ergürer Form 11/ Tabak Kâse
Y:1.8 cm	**A.Ç:** 18 cm	**Hamur Rengi:** 7.5 YR 8/4	**Astar Rengi:** 5 YR 7/6
Tarih: MS. 6. yüzyılın ikici yarısı-7. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 31	**Fig No: 4**	**Kazı No:** ZA. 11. 36	**Form:** Ergürer Form 12/ Kâse
Y: 4.8 cm	**A.Ç:** 24 cm	**Hamur Rengi:** 7.5 YR 8/6	**Astar Rengi:** 5 YR 6/6
Tarih: MS. 6. yüzyılın ikici yarısı-7. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 32	**Fig No: 4**	**Kazı No:** ZA. 11. 256	**Form:** Ergürer Form 12/ Kâse
Y: 5.8 cm	**A.Ç:** 15 cm	**Hamur Rengi:** 2.5 YR 8/3	**Astar Rengi:** 2.5 YR 6/8
Tarih: MS. 6. yüzyılın ikici yarısı-7. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 33	**Fig No: 4**	**Kazı No:** ZA. 08. 152	**Form:** Ergürer Form 13/ Kâse
Y: 3 cm	**A.Ç:** 22 cm	**Hamur Rengi:** 10 YR 8/4	**Astar Rengi:** 7.5 YR 6/8
Tarih: MS. 6. yüzyılın ikici yarısı-7. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 34	**Fig No: 5**	**Kazı No:** ZA. 11. 274	**Form:** Ergürer Form 13/ Kâse
Y: 4.2 cm	**A.Ç: 34 cm**	**Hamur Rengi:** 2.5 YR 7/4	**Astar Rengi:** 2.5 YR 5/6
Tarih: MS. 6. yüzyılın ikici yarısı-7. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 35	**Fig No: 5**	**Kazı No:** ZA. 11. 253	**Form:** Ergürer Form 14/Tabak/ Kâse
Y: 3.9 cm	**A.Ç:** 22 cm	**Hamur Rengi:** 10 YR 7/6	**Astar Rengi:** 7.5 YR 6/6
Tarih: MS. 5. yüzyılın ilk yarısı- 7. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 36	**Fig No: 5**	**Kazı No:** ZA. 11. 279	**Form:** Ergürer Form 14/Tabak /Kâse
Y: 4 cm	**A.Ç:** 20 cm	**Hamur Rengi:** 7. 5 YR 8/3	**Astar Rengi:** 5 YR 7/6
Tarih: MS. 5. yüzyılın ilk yarısı- 7. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 37	**Fig No: 5**	**Kazı No:** ZA. 11. 245	**Form:** Ergürer Form 15/ Tabak Kâse
Y: 4.6 cm	**A.Ç:** 30 cm	**Hamur Rengi:** 7.5 YR 8/4	**Astar Rengi:** 2.5 YR 5/8
Tarih: MS. 6. yüzyılın ikinci yarısı-7. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 38	**Fig No:** 5	**Kazı No:** ZA. 11. 40	**Form:** Ergürer Form 15/ Tabak Kâse
Y: 3.5 cm	**A.Ç:** 16 cm	**Hamur Rengi:** 10 YR 8/4	**Astar Rengi:** 2.5 YR 6/6
Tarih: MS. 6. yüzyılın ikinci yarısı-7. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 39	**Fig No:** 5	**Kazı No:** ZA. 08. 19	**Form:** Ergürer Form 16/ Testi
Y: 5.6 cm	**A.Ç:** 4 cm	**Hamur Rengi:** 5 YR 6/6	**Astar Rengi:** 5 YR 6/6
Tarih: MS. 5. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 40	**Fig No:** 5	**Kazı No:** ZA. 08. 220	**Form:** Ergürer Form 16/ Testi
Y: 8.1 cm	**A.Ç:** 6 cm	**Hamur Rengi:** 5 Y 8/2	**Astar Rengi:** 5 Y 8/2

Tarih: MS. 5. yüzyılın ilk yarısı			

Kat. No. 41	**Fig No: 5**	**Kazı No:** ZA. 11. 254	**Form:** Ergürer Form 17/ Maşrapa
Y: 6.2 cm	**A.Ç:** 6 cm	**Hamur Rengi:** 7.5 YR 7/4	**Astar Rengi:** 5 YR 6/8
Tarih: MS. 5. yüzyıl-6. yüzyıl			

Kat. No. 42	**Fig No:6**	**Kazı No:** ZA. 11. 287	**Form:** Ergürer Form 17/ Maşrapa
Y: 11 cm	**A.Ç:** 16 cm	**Hamur Rengi:** 7.5 YR 7/6	**Astar Rengi:** 5 YR 6/6
Tarih: MS. 5. yüzyıl-6. yüzyıl			

Kat. No. 43	**Fig No: 6**	**Kazı No:** ZA. 11. 283	**Form:** Oinochoe
Y: 9.1 cm	**A.Ç:** 9 cm	**Hamur Rengi:** 2.5 YR 4/8	**Astar Rengi:** 2.5 YR 4/8
Tarih: MS. 5. yüzyıl			

Kat. No. 44	**Fig No: 6**	**Kazı No:** ZA. 11. 248	**Form:** Oinochoe
Y: 8 cm	**A.Ç:** 9 cm	**Hamur Rengi:** 2.5 YR 4/8	**Astar Rengi:** 2.5 YR 4/8
Tarih: MS. 5. yüzyıl			

Kat. No. 45	**Fig No: 6**	**Kazı No:** ZA. 10. 235	**Form:** Tabak
Y: 6.1 cm	**A.Ç:** 33 cm	**Hamur Rengi:** 7.5 YR 8/4	**Astar Rengi:** 7.5 YR 8/4
Tarih: MS. 6. yüzyılın ikinci çeyreği- 7. yüzyılın başları			

Kat. No. 46	**Fig No: 6**	**Kazı No:** ZA. 11. 352	**Form:** Ampulla
Y: 25 cm	**A.Ç:** 3 cm	**Hamur Rengi:** 2.5 YR 7/8	**Astar Rengi:** 2.5 YR 7/8
Tarih: MS 6.yy?			

Kat. No. 47	**Fig No: 6**	**Kazı No:** ZA. 08. 241	**Form:** Unguentarium
Y: 4.8 cm	**A.Ç:** 2,9 cm	**Hamur Rengi:** 2.5 YR 6/6	**Astar Rengi:** 2.5 YR 6/6
Tarih: MS. 4. yüzyıl- MS. 5. yüzyıl			

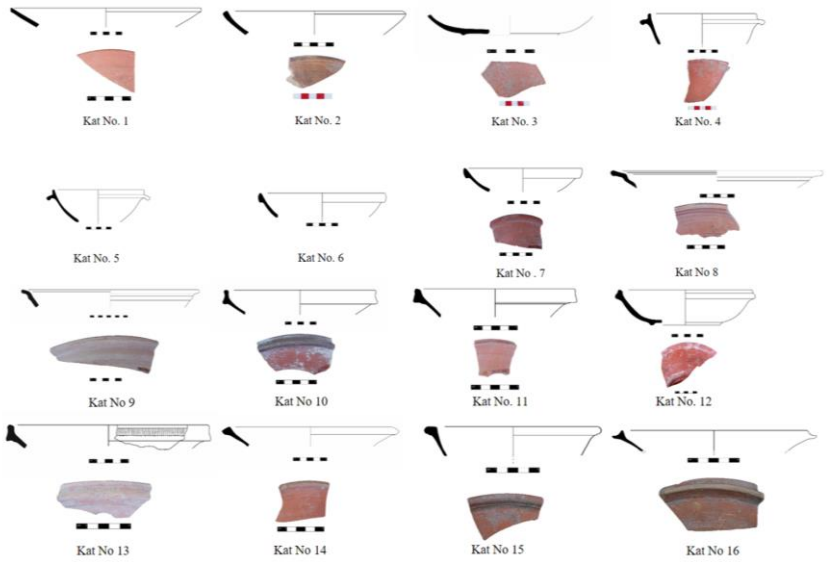

Fig. 1: Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri, Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri

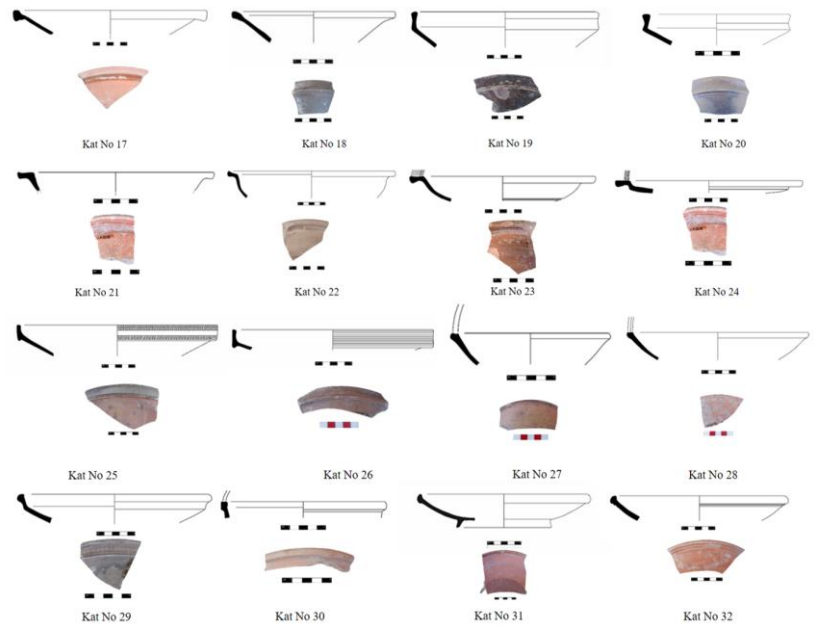

Fig 2. Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri, Açık Renkli Geç Roma Seramikleri

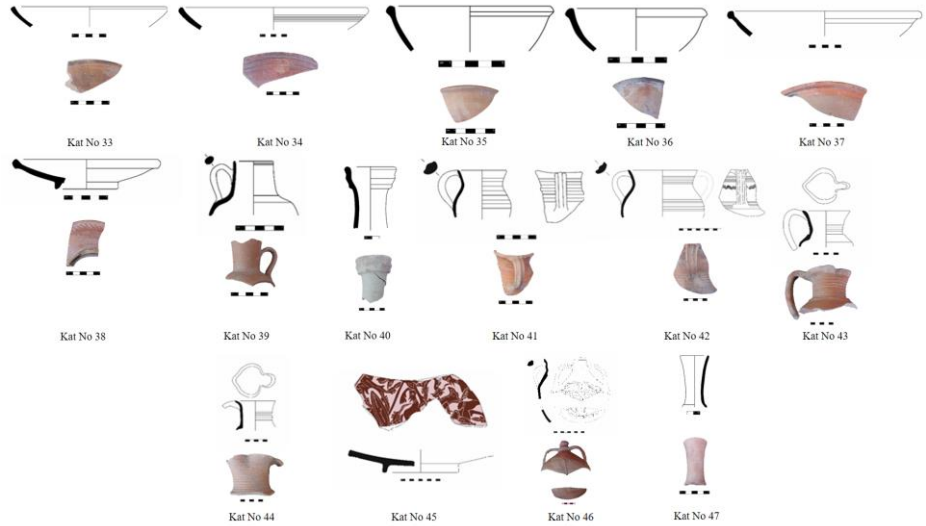

Fig. 3: Açık Renkli Geç Roma Seramikleri (Light Colored)